

Виставка «Святі ікони Києва і Чернігова» триватиме в Музеї Варшавської Архідієцезії з 28 лютого до 5 квітня 2023 року.

Марія Цимбаліста, Національний музей у Львові імені Андрія Шептицького

Series Byzantina. Ukrainica, 41, 2023

Виставка «Святі ікони Києва і Чернігова» покликана представити маловідому та недооцінену культурну спадщину Східної Церкви. Адже саме в Києві протягом століть діяв один із найбільш процвітаючих інтелектуальних та мистецьких осередків православ'я, який мав значний вплив на європейську культуру.

Ікони часів Київської Русі, а також їх наступні відтворення в гравюрах, листівках та інших друкованих письмових джерелах свідчать про тяглість традиції в українській культурі. Навіть нечисленні збережені до нині твори вказують на неймовірно міцні зв'язки Київської митрополії з рештою країни. Твори мистецтва стали частиною спільної історії, об'єднували людей, що проживали між Дністром і Бугом.

Виставка підготовлена Музеем Варшавської Архідієцезії пригадує найдавніші ікони, які були створені під впливом візантійської традиції. Здебільшого, це твори, які не збереглися до нашого часу. Бурхливі події в Україні та сусідніх країнах, війни, пожежі, грабунки спричинили величезне спустошення церков. Особливо жорстоким періодом для громади цих теренів стало ХХ століття. Мешканцям міст і сіл неодноразово доводилося переховувати те, що найдорожче – святі ікони, образки, інші церковні скарби.

На переломі XVII-XVIII століть створювалася імпонуюча барокова архітектура, оздоблювалися церкви і палаци. Місцеві художники, взоруючись на традиціях західноєвропейського бароко, творили активні мистецькі осередки на теренах Лівобережної України. Десятки художників, що навчалися в Києві, творили своєрідну малярську школу, яка випромінювала свій вплив на східну і центральну Україну. Виставка презентує твори пов'язані зі східною Україною, а також артефакти, які творилися на польсько-українському пограниччі під впливом випрацьованих в Києві іконографічних взірців.

Свідоме нищення релігійної духовності мешканців Києва та Чернігова розпочалося з руйнування святинь. 30-ті роки ХХ століття стали апогеєм цього процесу. У 1929 році розібрали грецьку церкву святої Катерини на Подолі. На її місці збудували фабрику харчових машин. Домініканський костел, який згодом діяв як церква святих апостолів Петра і Павла, був зруйнований радянською владою в 1936 році. У 1937 році підірвано

Михайлівський золотoverхий собор у Києві. Безпосередньо перед цим варварським вчинком було розграбовано внутрішнє оздоблення собору. Загалом період від 1934 до 1937 року відзначався найбільш масовими репресіями, під час яких лише у Києві було знищено понад 60 храмів. Справу знищення продовжила гітлерівська Німеччина – у 1941 році підірвано Успенський собор Києво-Печерської Лаври. Відтак, втрачено стінописи собору, іконостас та внутрішнє оздоблення святині. Залишилися лише фрагменти.

На виставці презентуємо твори мистецтва, які пов'язані із релігійними осередками Києва та Чернігова. Показуємо ікони, та їх іконографічні перекази у вигляді гравюр, а також фотографії, що представляють вже неіснуючі пам'ятки. Архівні фотографії документують процеси знищення сталінського періоду, німецької окупації, а також теперішні втрати – під час російського повномасштабного вторгнення. Унікальним експонатом виставки стали Царські та Дияконські Врата з іконостаса в церкві міста Липовець на Брацлавщині, які датують серединою XVIII століття (збірка Національного музею в Кракові). Також покажемо стародруки з колекції Музею Варшавської Православної Митрополії.

Представлені на виставці ікони, гравюри та стародруки походять зі збірок Музею Палацу короля Яна II в Вілянові, Національної бібліотеки в Варшаві, Національного музею в Варшаві, Національного музею в Кракові, Музею Варшавської Православної Митрополії. Видруки гравюр походять з Бібліотеки Гданської, а фотографії ікон – зі збірок музею «Духовні скарби України» у Києві. Архівні фотографії походять з колекції, Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» і Національного заповідника «Чернігів Стародавній».

Висловлюємо вдячність польським та українським співробітникам цього проекту.

Опис пам'яток:

Piotr Czuż, Національний музей у Варшаві
Waldemar Deluga, Остравський університет
Дарія Добрян, Музей «Духовні скарби України», Київ
Ewa Frąckowiak, Національний музей у Варшаві
Аліна Кондратюк, Науково-дослідний відділ вивчення мистецької спадщини Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»
Mirosław Kruk, Національний музей у Кракові
Witali Mjchalczuk, Музей ікон, Варшава
Anna Grochala, Національний музей у Варшаві
Aleksandra Sulikowska, Національний музей у Варшаві
Віталій Ткачук, Музей «Духовні скарби України», Київ

Учасники, що надавали фото і коментарі до них в процесі підготовки виставки

Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

Ірина Олегівна Мартинюк, головний зберігач фондів Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»

Роман Іванович Качан, начальник науково-дослідного відділу історії і археології Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»

Євген Павлович Кабанець, старший науковий співробітник науково-дослідного відділу історії і археології Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»

Національний заповідник «Софія Київська»

Неля Михайлівна Куковальська, Генеральний директор Національного заповідника «Софія Київська»

Ірина Євгеніївна Марголіна, кандидатка історичних наук, завідувачка сектора комплексних наукових досліджень пам'яток заповідника «Софія Київська»

Чернігів

Ольга Іванівна Травкіна, кандидатка історичних наук, головний зберігач фондів Національного заповідника «Чернігів Стародавній»

Сергій Олегович Павленко, шеф-редактор історичного журналу «Сіверянський літопис», автор понад 20 книг про Івана Мазепу і його добу

Владислав Савенок, фотограф, краєзнавець

Військові кореспонденти:

Тарас Шумейко

Till Mayer з Бамберга

Сергій Белінський, представник прес-служби 28 бригади ім. Лицарі Зимового походу (Збройні Сили України)

Редакція:

Claire Brisby, Лондон

Марія Цимбаліста, Національний музей у Львові імені Андрія Шептицького